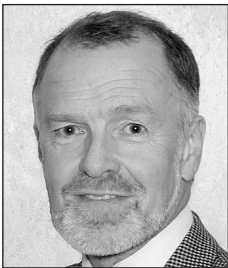

Sameinað sjúkrahús

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

Netfang:
johannhj@rsp.is

RÍKISSPÍTALAR OG SJÚKRAHÚS REYKJAVÍKUR hafa verið sameinuð. Leitað var til starfsfólks á sjúkrahúsunum og einhverra fleiri aðila um hugmyndir að nafni á hina nýju stofnun. Í fréttasafni á heimasíðu Ríkisspítala má finna lista yfir þær 84 tillögur sem bárust. Spaugfuglar gripu tækifærið (*Báknið, Hús Andanna, Landskotasptalinn, Selskapssjúkrahúsið*), ekki síður en aðrir (*Háskólasjúkrahús Íslands, Háskólaspítalar Íslands, Landssjúkrahúsið, Ríkisspítalar*). Hugmyndaauði tillögusmiða virðast engin takmörk hafa verið sett (*Björg, Ból, Fjöl, Hörn, Tögg, Vermir, Vör, Þor, Þöll og Öflga*), en úrskurðarnefnd var skipuð og niðurstaða fékkst. Í reglugerð Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins, nr. 127/2000 frá 2. mars 2000, kemur fram að hin nýja stofnun ber nafnið **Landspítali, háskólasjúkrahús**.

Tillögusafnið fékk að sjálfsgöðu einnig umfjöllun spekinganna í matsalnum. Þar sýndist sitt hverjum og varð hin besta skemmtun af. Ein af spurningunum, sem þar komu fram, er tilefnið að umfjöllun á þessum vettvangi: *Hvers vegna heitir spítalinn „Landspítali“ en ekki „Landsspítali“?*

Málfræði orðmyndunar

Ýmsir halda því fram að nafnið „Landspítali“ sé ekki rétt myndað og að um villu sé að ræða, „s“-in eigi að vera tvö en ekki eitt. Því er til að svara að þarna er um svonefnda **stofnsamsetningu** að ræða, þegar stofn fyrri orðsins er tengdur við síðara orðið „spítali“ til að mynda heitið, **Landspítali**. Stofn orðsins „land“ finnst í þolfalli, en orðið er eins í nefnifalli og þolfalli. Þessi orðmyndun er því málfræðilega rétt, en jafnrétt er hins vegar að nota **eignarfallssamsetningu** til að búa til heitið **Landsspítali**.

Í símaskrá „Landssímans“ eru eignarfallssamsetningar nafna sem byrja á „Land-“ heldur fleiri (dæmi: *Landsafl, Landsbanki, Landsbjörg, Landsbókasafn, Landsnefnd, Landssamband, Landsvirkjun*) en stofnsamsetningar (dæmi: *Landbúnaðarráðuneyti, Landgræðsla, Landlæknir, Landmælingar, Landvari, Landnáma, Landvernd*).

Í ritinu Leiðbeiningar fyrir orðanefndir (Íslensk málstöð 1991) er sagt frá því að eignarfallssamsetningar séu miklu algengari, en um val á samsetningarleiddum er þetta sagt: „Best

er að taka mið af hliðstæðum orðum eða hefð og láta máltilfinningu ráða.“

Merkingarlega getur verið um mun að ræða eftir því hvor samsetningaraðferðin er notuð. Nægir að taka sem dæmi orðin **landmaður** (starfsmaður sem vinnur að afla í landi) og **landsmáður** (íbúi, borgari lands). Merkingarmunurinn þarf ekki að vera fyllilega rökréttur, en byggist að hluta á því að orðhluti hafi nokkrar mismunandi merkingar. Land merkir til dæmis *þurlendi, árbakki, vatnsbakki, strönd, ríki, landareign, landsvæði, flatur hluti e-s*.

Þá kemur einnig fram ábending um að forðast þær „samhljóðasamsetningar“ á liðamótum samsettra orða, sem óþægilegar verða í framburði. Dæmið, sem þar er tekið um óþægilega eignarfallssamsetningu, er „fisksbúð“ í stað hinnar hefðbundnu og lipru stofnsamsetningar „fiskbúð“. Nafnið Landspítali er óneitanlega þægilegra í framburði en Landsspítali.

Landspítali

Í ritmálsskrá Orðabókar Háskólans má finna bæði orðin: **landsspítali** (heimild frá 1863) og **landspítali** (frá 1896). „Landsspítali“ virðist því upprunalegri orðmynd, en ljóst er að snemma hefur það gerst að annað „s“-ið hafi stundum fallið brott. Í ritmálsskrána hafa einnig verið skráð nokkur margsamsett orð, sem ýmist innihalda eitt „s“ eða tvö: *landsspítala-hugmynd, landspítalamál, landsspítalamál* (frá 1917), *landspítalasjóður* (frá 1927), *landsspítalastofnun* (frá 1897), *landspítalaskortur* (frá 1897) og *landsspítala-þörf* (frá 1917). Ákveðin hefð virðist því ekki hafa myndast á þessum árum.

Vilmundur Jónsson, landlæknir, fjallar ítarlega um stofnun Sjúkrahúss Reykjavíkur árið 1866 (Lækningar og saga 1969) og rekur margt úr þeirri umræðu sem fram fór á næstu áratugum um stofnun kennsluspítala. Í þeirri umfjöllun er alltaf notað heitið „landsspítali“.

Gunnar M. Magnús segir frá því í Landspítalabókinni (Ríkisspítalar 1981) að á fyrsta almenna læknafundinum í Reykjavík (árið 1896) hafi eitt af dagskrármálunum verið „Landspítali“ og að rúmum 30 árum seinna, þegar spítalinn hafði verið reistur, var sett lágmynd á burst hans sem bar áletrunina „Landspítali Íslands“. Þessi áletrun sést nú ekki en yfir suðurdrum er áletrunin „Landspítalinn“. Sjálfur notar Gunnar heitið „Landspítali“ í umfjöllun sinni en gefur ekki neina vísbendingu um það hvenær „s“-ið hafi fallið brott. Lengra komst undirritaður ekki með þessa sögulegu athugun og veit ekki enn hvort eða hvenær tekin hafi verið formleg ákvörðun um breytinguna.

Ákveðinn greinir eða ekki?

Í fundargerð stjórnar sjúkrahúsanna í Reykjavík þann 1. mars 2000 segir frá því að greidd hafi verið atkvæði um þá valkosti sem þannig er lýst: „Land(s)pítali(nn)“ og „Háskólasjúkrahús(ið)“. Sá kostur að láta stofnunina heita „Landspítalinn“ fékk ekki brautargengi. Vera má að ætlunin hafi verið sú að hið nýja nafn yrði með formlegri og virðulegri blæ en hið eldra. Forvitnilegt verður að fylgjast með því hvort almenningur tekur ástfóstri við hið nýja nafn eða heldur áfram að tala um „Landspítalann“ eins og gert er við „Landsbankann“ sem ber hið formlega nafn „Landsbanki Íslands“.